

Överlevde jag Waldorf?

År 2015 intervjuade **Joacim Jonsson** den före detta Waldorfeleven Agnes Scott om sin tid på waldorfskola 1998–2007. Artikeln publiceras på nytt med vissa justeringar med Agnes tillåtelse, som att waldorfskolan nu namnges. Originalartikeln finns som PDF i Folkvettarkivet på Vetenskap och Folkbildnings hemsida.

WALDORFSKOLAN BETRAKTAS ibland som en slags harmonisk frizon för barn i ett modernt stressat samhälle. Vilka normer upplevde du på Martinskolan?

Generellt fanns det ett motstånd mot kritiskt tänkande. Om man hade invändningar mot undervisningen eller hade kritiska frågor blev lärarna ofta väldigt arga.

Under låg- och mellanstadiet fanns det mycket regler kring hur man skulle klä sig. Man fick till exempel inte ha

Agnes Scott. Foto. Fredrik Bjarkö.

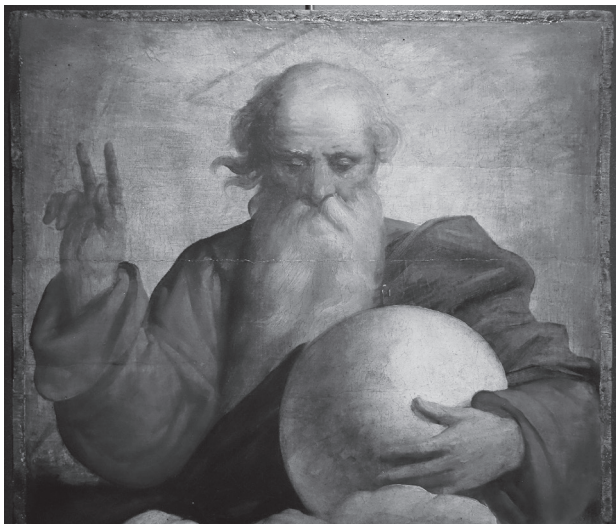
svarta kläder, man fick inte ha kläder med tryck eller text på och man fick inte ha nagellack eller smink. Dök man någon gång upp i skolan med nagellack fick man tvätta bort det direkt.

Vi fick inte ha någon form av elektronik. Vi fick inte ha mobiltelefoner eller mp3-spelare i skolan. Lärarna kallade dem "maskiner" och sa att vi inte fick ha med oss "musikmaskiner". När vi åkte på klassresor fick vi inte heller ha med oss läsk eller serietidningar. Vi fick aldrig någon förklaring till varför.

Generellt så fick man inga förklaringar. Det fanns bara en massa regler och ville man veta varför reglerna fanns kändes det ofta som om lärarna inte visste vad de skulle svara. Ofta sa de att vi skulle få förstå det när vi blev äldre.

Vi fick inte heller spela fotboll förrän vi gick i sjätte klass. Anledningen, sa de, var att fotboll var en aggressiv sport. De ber en historia de berättade om att fotboll hade börjat med att man sparkade på ett avhugget huvud, därför hade det uppkommit på ett aggressivt, våldsamt sätt. De sa även att sparkar i sig var aggressivt, så vi fick inte spela fotboll förrän vi blev äldre. Samtidigt hade de inget emot andra lekar såsom brottning, som också kan uppfattas aggressivt, eller andra bollsporter.

Senare har jag förstått att det egentligen handlade om att Steiner tyckte att fotboll var dåligt, eftersom han gjorde en distinktion mellan kropp och huvud och att han menade att det finns något antiintellektuellt och djuriskt med att använda den kroppsdel som är längst bort från huvudet. Det här förklarades inte under skoltiden utan det har jag letat fram själv.

Fader Guds välsignelse av Luca Cambioso, cirka 1565.

Vilken syn hade de på sin egen pedagogik jämfört med utomstående skolor?

Generellt så fanns det en inställning hos lärare och positiva elever om att waldorfskolan fungerade bättre och att man lär sig mer än i vanliga skolor. De ansåg också att om man gått på Waldorf så har man kunskap på en annan "själslig" nivå.

Samtidigt fanns en underliggande rädsla för att behöva komma i kontakt med "världen utanför", som om man vore rädd att konfronteras med sin egen myt och kanske skulle upptäcka att det inte alls är så. De pratade mycket om "kommunala skolor" och sa att där var det hårt och eleverna blev mobbade. Jag minns inte vad de sa om sam-

hället i stort, men vad jag minns starkt är deras bild av alla skolor som inte var Waldorfskolor. De odlade en skräck för vanliga skolor så att många, när det var dags att välja gymnasium, inte vågade byta till en annan skola fast de kanske ville.

Fanns det inslag som i efterhand verkar ha varit konfessionella?

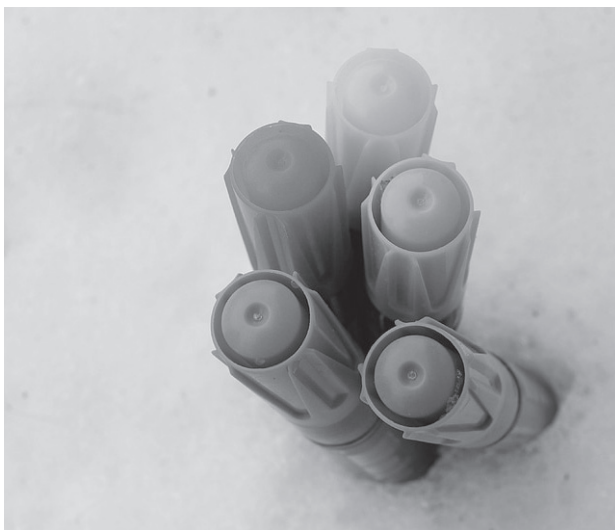
Ja, det var en del prat om "Anden" och "Guds ande". Varje morgon bad vi "morgonspråk", där en vers var: "... där människan i sin själ, åt Anden boning ger". De pratade även om bibliska och kristna fabler som om de vore sanning.

Kemiundervisningen och framför allt biologin (som kallades växtlära) handlade mycket om biodynamisk odling. Det kanske inte är rent konfessionellt men det handlar ändå om att man får lära sig någon sorts new age-ockultism som om den vore faktabaserad.

Fick ni lära er sagor, myter och liknande utan att det klargjordes att de inte hänt i verkligheten?

Ja, Gamla Testamentet beskrevs som en faktisk redogörelse av historiska händelser. Det gjorde också berättelsen om ärkeängeln Sankt Mikael, som man firar i Waldorfskolor en gång om året på den så kallade Mikaelidagen. Man sätter då upp ett spel där Sankt Mikael dräper en drake. De här berättelserna beskrevs inte som sagor utan som verklighet.

Man gjorde egentligen ingen direkt skillnad mellan historia och religion. När man undervisade om kristen religion berättades det som om det vore historia och samma

sak gällde berättelser om asatro. Historiska fakta vävdes ihop med myter och legender. Uppenbarelsen av änglar och liknande berättades parallellt med fakta om historiska samhällen.

Fick ni ha egna läroböcker?

De enda ämnen vi hade egna läroböcker i var matematik och språk. Vi fick dock inte dessa böcker förrän vid sjätte klass. I de andra ämnena skrev vi "periodhäften" – böcker som var handgjorda av föräldrar, som vi skrev i med färgpennor. Jag tror inte att vi heller fick någon förklaring till varför vi inte hade läroböcker, möjligen sa de att vi skulle skapa dem själva i stället. Men jag minns det inte som att det fanns särskilt mycket kreativitet inblandad. Vi var

tvungna att skriva i skrivstil med tjocka färgpennor (blyerts och bläck var förbjudet) och rita ramar på varje sida av böckerna. När vi fick ett omdöme bedömdes det till hälften utifrån hur fint vi gjort vårt periodhäfte.

Vad hände om några ville lära sig mer än vad kursen innehöll?

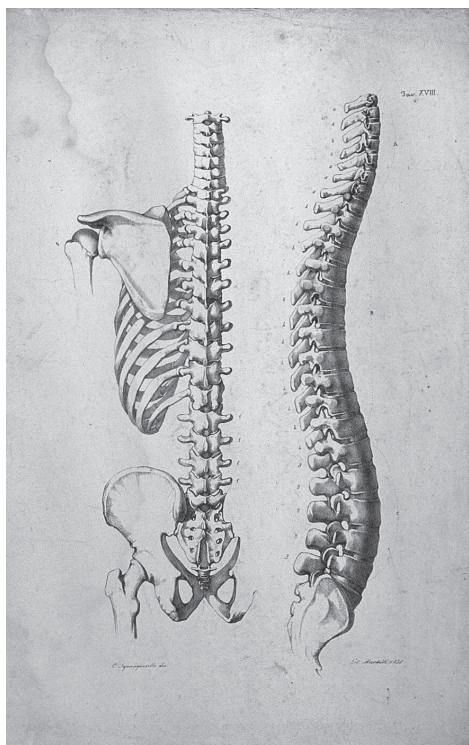
Just det har jag inget klart minne av, men det sågs som ett problem att jag redan kunde läsa när jag började skolan. Det fanns en tydlig idé om vad man skulle kunna och inte kunna. Det var inte populärt att själv inhämta kunskap, fokus låg istället på att läraren skulle lära ut kunskap. Synen på relationen mellan lärare och elev var att läraren är en auktoritet som tillhandahåller kunskapen och som inte uppmuntrar eleven att själv undersöka, tänka och ställa frågor.

Senare har jag förstått att det finns bakomliggande idéer inom waldorfpedagogiken som innebär att barnen är redo för en viss typ av kunskap i en viss ålder.

Ett välkänt inslag inom Waldorf är betoningen på estetik. Kritiker menar dock att det bara är en viss sorts "rätt" estetik som lärs ut. Hur fria var ni att skapa egna verk som ni ville?

Det är intressant, för många som inte vet så mycket om Waldorf verkar ha en generell uppfattning om att det är "kreativt". Det upplevde jag inte att det var alls. När vi skulle måla, till exempel, fick vi stränga direktiv om exakt vilket motiv vi skulle måla och hur vi skulle gå till väga. Det fanns aldrig något utrymme att skapa det man ville utan det var redan bestämt att alla skulle göra likadant.

Vi höll också på mycket med handarbete, men även här

Ryggrad, bröstcorg och bäcken: två figurer. Litografi av Martelli efter C. Squanquerillo, 1838. Från Wellcome Collection.

var det bestämt vad vi skulle göra. Jag minns speciellt en period i femte klass när vi skulle sticka lovikkavantar. Jag hade varit sjuk i kikhosta och missat mycket av skolan, men jag fick gå iväg från mattetimen för att sticka de här vantarna. Det ansågs viktigare.

En vanlig aktivitet i Waldorf är en slags rörelse eller dans som kallas eurytmi. Hur gick det till att göra den och vad var syftet?

Eurytmi är ett ämne man läser under hela skolgången. Det har kanske inslag av någon form av meditation eller yoga och det är fortfarande oklart för mig vad syftet är. I första klass var vi tvungna att köpa dyra eurytmidräkter – en särk i olika färger – och det var väldigt viktigt att den var antroposofiskt tillverkad.

Jag minns att jag fick gå iväg och göra läke-eurytmi under lågstadiet, eftersom de sa att jag hade "svankrygg". Jag minns att jag fick hålla i en stav och gå runt i olika formationer med den här staven. De sa att det skulle hjälpa min rygg så att den skulle bli rakare.

En lärare brukade berätta att hans dotter fått läke-eurytmi medan hon hade tandställning och att läkarna varit imponerade av hur snabbt hennes tänder hamnade rätt, vilket läraren menade var tack vare läke-eurytmi.

Sades något om vacciner, barnsjukdomar, alternativbehandlingar, elöverkänslighet, mobilstrålning och liknande?

Angående vaccinationer sa man inte rätt ut att det inte behövdes, men man sa väl att det även "gick bra" att inte vaccinera. Det anordnades särskilda föräldramöten där någon av föräldrarna kom och berättade om hur deras barn inte vaccinerats och hur bra det gick. Man sa att barn utvecklas andligt genom att gå igenom sjukdomar och därför skulle man inte vaccinera sig.

Angående mobiltelefoner pratade man om att det var dåligt, och hade generellt ett motstånd mot det. Jag minns

att många pratade om att de inte hade någon tv hemma och att det ansågs väldigt eftersträvanvärt.

När man gick till skolsyster förekom det ofta antroposofisk medicin och framförallt arnikasalva som var Waldorfskolans universalmedicin. Oavsett om man var lite trött, hade ont i huvudet eller stukat armen blev man insmord med arnikasalva.

Delade man upp saker eller beteenden i naturligt och onaturligt?

Ja, plast pratade man om som onaturligt och även syntetiska material generellt. Kolsyra var också onaturligt – vi fick inte dricka läsk. Det fanns ingen plast alls på skolan utan bara naturmaterial.

Såg du några exempel på rasism, sexism, homofobi, funkofofi eller liknande?

Generellt fanns det en väldigt tydlig uppdelning på skolan. Tjejer och killar delades upp, vad som var accepterat för killar skilde sig från vad som accepterades för tjejer. Det var till exempel mer okej för killar att leka vilda lekar medan tjejer inte skulle göra det. Rasistiska undertoner fanns i undervisningen, och jag minns att min lärare skämtade om slaveri.

På skolan fanns det "läkepedagogiska" klasser för personer med funktionsnedsättningar. Det var dock väldigt uppdelat så man träffade aldrig den klassen.

Generellt fanns det en väldigt tydlig uppdelning på skolan.

Deras syn på vad som är naturligt drabbade tjejer mycket hårdare och tydligare. Man bestraffades hårt för att ha smink och sådant (inte ens ekologiskt smink var tillåtet). Det satte tjejerna i en svårare situation och blev ett fall av dubbelbesträffning då det delvis finns ett socialt tvång att tänka mycket på sitt utseende, men där lärarna samtidigt besträffade dem som hade smink, en viss typ av kläder och så vidare. En situation som jag minns starkt var när min lärare inför hela klassen kallade en elev för slampa för att hon hade sminkat sig.

Hur hanterades sociala frågor och problem, som mobbning och konflikter?

Det fanns en "antimobbninggrupp" på skolan och en antimobbningplan, men den spelade ingen roll utan fanns där enligt min uppfattning mest för syns skull. Det förekom mobbning av elever, och lärarna var även med och bidrog till det. Lärarna upprätthöll vissa stämplat på eleverna och på vilket beteende som var okej. Man pratade även om hur ingen blev mobbad och att det inte fanns någon mobbning på Waldorfskolor, vilket såklart var väldigt kränkande mot dem som faktiskt blev mobbade. Om mobbningsfrågan någon gång kom upp ville lärarna i stället prata om att lärare minsann också kunde bli mobbade av elever.

När det var konflikter mellan elever skulle man alltid "reda ut det" i helklass. Mobbare och mobbad skulle träffas och "prata ut". Sedan man pratat om vad som hänt släppte man det och det var som att man tänkte att det var färdigt då. Jag vet att det förekom kritik mot skolans antimobbningplan och sättet att hantera mobbning, nämligen att det inte fanns något stöd för deras metoder i forskningen.

Klassrum med barn ssittandes vid långa bord och en läraresom står med en bok i handen. Litografi av J.B. Sonde. Från Wellcome Collection.

Förekom kritik från föräldrar eller elever? Hur hanterades i så fall det?

Det var inte många föräldrar som kritiserade något eftersom de alla var så inblandade i skolan på olika sätt. Flera av föräldrarna var lärare på skolan eller bästa kompisar med lärarna. Mina föräldrar framförde en gång kritik mot sättet att undervisa och min lärare blev så arg att hon förbjöd dem att komma på föräldramöten och hotade med att sätta mig i parallellklassen. Så det fanns inte någon acceptans för att vara kritisk.

Det var oerhört mycket i pedagogiken som inte förklarades överhuvudtaget, men som går att härleda från Steiners läror och uppenbarelser. Jag minns att vi elever hade frågor ibland, men vi fick alltid till svar att vi skulle förstå senare när vi blev äldre. Så småningom när vi blev

äldre fick vi också förklaringar till en del inslag i undervisningen.

Det hände ibland, när vi var lite äldre, att någon elev ifrågasatte reglerna eller undervisningen. Det slutade alltid med att läraren blev väldigt arg och kände sig personligt påhoppad. Efteråt pratade de om mobbning av lärare, vid flera tillfällen började lärare gråta och vi elever framställdes som elaka och som "mobbare".

Efter waldorfskolan började du på ett kommunalt gymnasium. Fanns det inte problem där också?

Det är klart att det gjorde men inte alls på samma sätt som i Waldorf. (Sedan är det svårt att jämföra eftersom ett gymnasium inte riktigt är samma sak som att gå i grundskolan). Den stora skillnaden jag upplevde var att lärarna respekterade eleverna på gymnasiet och såg oss som vuxna individer. På Martinskolan behandlade de oss som barn även när vi inte var det längre. Jag minns till exempel att jag kämpade i femte klass för att vi skulle få ta mat själva när vi åt, men läraren ansåg att vi inte skulle klara av det så det gick inte igenom.

På gymnasiet fanns det inte alls samma problem med att lärarna förminskade en eller var auktoritära som de var på Martinskolan. Sedan förekom det inte heller mobbning på samma sätt, och även om det fanns problem bland eleverna så var inte lärarna med och upprätthöll eller bidrog till problemen som de gjorde på den här waldorfskolan.

Vad skulle du säga till waldorfförespråkare som säger att det visserligen har funnits problem men att de är borta eller mindre nu, eller att de utvecklat sig vidare från Steiner?

Jag har svårt att tänka mig att det har förändrats. Jag slutade på Martinskolan år 2007 och då hade det inte förändrats. Hela waldorfpedagogiken bygger ju på Steiners religiösa/andliga upplevelser och idéer, så jag vet inte vad man skulle kunna förändra i så fall, och vad förespråkarna menar att man utvecklas mot i stället.

Allt jag kan säga är att de åren jag gick i waldorfskola fanns det många problem, och problemen ligger i själva pedagogiken som inte har någon vetenskaplig grund, sättes att lära ut och så vidare. Sedan pratar förespråkare ofta om hur man inom Waldorf ser mångfalden och "helheten" i människan. Den verklighet jag upplevde var precis tvärtom. Alla skulle vara likadana och göra samma saker. Det fanns ingen förståelse för människors olikhet och det var inte okej att ställa frågor eller kritiskt reflektera. ✍

Referenser

- Jonsson, Joacim. "Överlevde jag Waldorf?". *Folkvett* (2015:1-2), 88-100.
- Kerpner, Joachim. "Agnes: Lärarna på Waldorfskolan mobbade eleverna". *Aftonbladet*, [aftonbladet.se](https://www.aftonbladet.se), 30 maj 2021.